

הקדמה

השנה שעברה תיזכר כשנה מיוחדת, וזאת בשל שני אירועים משמעותיים, בעלי השלכות על מעמדו וזכויותיו של המיעוט הערבי-הפלסטיני בישראל, ועל דרכי המאבק לקידום השוויון.

האירוע הראשון הוא הרצח של ארבעה אזרחים ערבים על ידי מחבל יהודי בעיר שפרעם. על אף שראש הממשלה מיהר לגנות את האירוע, והכריז על המבצע כ"טרוריסט יהודי", החליטה ועדה בין משרדית שלא להכיר בקורבנות ובני משפחותיהם כנפגעי פעולת איבה. האירוע השני הוא פרסום החלטת מח"ש, לסגור את תיקי החקירה נגד השוטרים החשודים בירי למוות ב 13 המפגינים הערבים באוקטובר 2000.

בעקבות שני אירועים אלה התנהל מאבק אזרחי מתוקשר, אשר נועד לשנות את החלטות השלטון. המאבק הזה הצליח להביא לראשית שינוי, על אף שהתוצאות המעשיות עדיין לא מורגשות. הממשלה החליטה להכיר בקורבנות ובני משפחותיהם כנפגעי פעולות איבה, והעבירה אל הכנסת תיקון לחוק לתהליך שטרם הסתיים. היועץ המשפטי לממשלה החליט לשקול מחדש את החלטת מח"ש, הגם שסיום החקירה מי ישרנו.

שני האירועים הללו מלמדים אותנו כי התנגדות לעוול תוך מאבק ציבורי מתוקשר, וממוקד הינו בעל פוטנציאל להצלחה. בנוסף לכך, מאבק למימוש השוויון והצדק מחייב סבלנות, עיקשות ותיאום בין כל רבדי הפעילות.

התרחשות שלישית היא רחבה יותר ודורשת התמודדות ארוכת טווח. בהקשר של פינוי ההתנחלויות מרצועת עזה הובאה בשנה שעברה בפני הציבור התכנית לפיתוח הנגב והגליל. בנייר מדיניות נפרד ("פיתוח הנגב והגליל - ליהודים בלבד?") - ראו באתר סיכוי www.sikkuy.org.il פירטנו את ביקורתנו על מהלך זה, וכן הצענו דרכים להפוך את המהלך ממבצע לייחוד הגליל והנגב - למהלך של פיתוח כולל ושוויוני ליהודים וערבים גם יחד.

השנה שעברה מספקת לנו הזדמנות מעניינת להבנת דרכי התנהלותה של הממשלה בכלל, וראש הממשלה בפרט, אשר בידיו מרוכזים משאבי העוצמה והכוח השלטוני. ראש הממשלה אריאל שרון יזם וביצע "תכנית ההינתקות", על אף התנגדויות קשות של חברי מפלגתו וחברי ממשלתו. במהלך שנתיים הוא הצליח לתקצב את התוכנית, להקים מנגנונים מנהליים וליווה את ביצועה בקמפיין תקשורתי. ראש הממשלה ביטא את נחישותו והתלהבותו גם אל מול המצלמות, בעת שהורה לדרגי הביצוע "להתחיל לעבוד".

מבלי לבטא התנגדות למהלך או תמיכה בו, היה זה שיעור מאלף באשר ליכולת של ממשלה לבצע מהלך שהיווה תפנית לעומת המדיניות ההיסטורית. ראש הממשלה הוכיח כי אם הוא רוצה הוא יכול. ראוי כי ייעשה הדבר גם בהקשר של הנהגת שוויון בין יהודים לערבים בישראל, ולגשת מייד ליישום המלצות ועדת אור.

כיום אין ספק בקרב המערכת הפוליטית כי קיימת אפליה בלתי מוצדקת נגד האזרחים הערבים, וכי חובה לשנות זאת מיד. גם כאן השינוי הדרוש במדיניות הוא עמוק ומהותי, וגם כאן - שילוב של נחישות ראש הממשלה עם גיוס תמיכה בציבור יכול להוביל לשינוי המצב של אפליה מבנית ומוסדית נגד האזרחים הערבים, הנוהגת כאן מאז הקמת המדינה. על הממשלה לאזור אומץ ולקבוע את השוויון בין יהודים לערבים כתחום בעל עדיפות ממעלה ראשונה לשינוי המדיניות.

מטרתו של דו"ח זה היא לבחון את מדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים. הדו"ח בודק את מעשיה ומחדליה של הרשות המבצעת, תוך כדי הסתמכות על עובדות ונתונים ממקורות מהימנים, כגון נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ודיווחי משרדי הממשלה והרשויות המקומיות. הדו"ח מתאר את הממצאים, מפרש אותם וממליץ על דרכי פעולה נדרשות.

בדו"ח שלושה פרקים:

1. בפרק הראשון סוקרת מיכל בליקוף מספר החלטות ממשלה ובראשן תוכניות הפיתוח לישובים הערבים בין השנים 2005-1999 ועוקבת אחר מידת יישומן. סקירה זו שופכת אור על היבטים של מדיניות הממשלה במהלך התקופה הנסקרת, וניתן ללמוד ממנה על מדיניותה של ממשלת ישראל כלפי האזרחים הערבים.
2. בפרק השני בודקת נדא מתא את סוגיית חלוקת המשאבים בנושא הרווחה כפי שבאו לידי ביטוי בעשר ערים יהודיות ובעשר ערים ערביות בשנת התקציב 2004. בדיקה זו מעלה מצב של אפליה בוטה כלפי הרשויות הערביות.
3. בפרק השלישי עוקב עו"ד עלי חיידר אחרי יישום החוקים וההחלטות בנושא ייצוג האזרחים הערבים בשירות המדינה, החברות הממשלתיות ובשלטון המקומי. גם כאן, הנתונים מראים על התקדמות מזערית בלבד.

כמה מלים על מינוח והגדרות:

אנו מתייחסים אל האוכלוסייה בישראל על פי חלוקתה לאזרחים יהודים ואזרחים ערבים. במידה שניתב ביטוי אחר, כגון "מגזר המיעוטים" או "לא יהודים" או "דרוזים" או "בדואים", הרי זה בהסתמך על המקור שממנו נלקחו הנתונים, ואינו משקף את עמדתה של סיכוי. כל ההשוואות שלנו הן בין יהודים לערבים, שכן על פי חלוקה זו מחולקים גם משאבי המדינה ואת זאת אנו באים לשנות.

בשנתיים האחרונות פיתחנו את מערך המחקר של עמותת סיכוי וכעת יש בידנו נתונים רבים ומדויקים יותר על מצב האי-שוויון בין יהודים וערבים בישראל. אך לא זו מטרתנו, אלא שינוי

מצב זה הוא היעד. מנתונים אלה אנו מפקימים את דו"ח-סיכויי וכן ניירות מדיניות אותם אנו מציגים בפני משרדי הממשלה במטרה לשנות את מדיניות ההפליה.

אנו מאחלים קריאה פורייה ומקווים לשימוש אפקטיבי בדו"ח זה לסגירת הפערים בין האזרחים היהודים והערבים.

עו"ד עלי חיידר ושולם (שולי) דיכטר מנכ"לים שותפים

מילה אישית

לאחר של שנים של עריכת דו"ח-סיכויי וכתובה מאומצת בו, נפרדתי השנה מתפקידי העורך והוא עבר לשותפי לניהול עמותת-סיכוי, עו"ד עלי חיידר.

בעריכת הדו"ח מצאתי את הלחץ של המאבק האזרחי לשינוי מהותי של מדיניות הממשלה, דהיינו הירידה לפרטים, ההתמחות בתחומת המצב ובהצעות לפיתרון. התמצאות זו היא אחד ממקורות הכוח העיקריים של האגרה האזרחית, בבואנו להציג אלמנטים להתנהלות השלטון.

הדו"ח הראשון בעריכתי, בקיץ שנת 1999, לא קיבל כל סיקור בתקשורת העברית. מאז השתכלל דרכי הפרסום שלנו, העיתונות הפכה מתעניינת יותר וגם מקבלת ההחלטות והציבור הפכו מודעים למצב אי-השוויון בין האזרחים היהודים והערבים. כעת - אין צורך עוד לשכנע את מקבלי ההחלטות ואת הציבור בדבר עצם קיומה של אפליית הערבים בישראל, אלא יש להוביל לשינוי המצב הזה. דו"ח-סיכויי ישנם תמיד פנס מאיר למי שמוכן לראות את המציאות הזאת ובעיקר - לפעול לשינויה.

לרגל פרסום דו"ח זה, אני מאמץ לעורך האדש עו"ד עלי חיידר ולמקורות המסורות מיכל בליקוף ונדא מתא, שהדו"ח אכן ישנם להובלה לשוויון בין יהודים לערבים בישראל.

שולם (שולי) דיכטר

